

Warszawa, 28-02-2023 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

IX.517.839.2022.AP

Pan

gen. Jacek Kitliński

Dyrektor Generalny

Służby Więziennej

Szanowny Panie Dyrektorze,

do Biura RPO wpływają skargi osób pozbawionych wolności, skierowanych do odbywania kary w warunkach zakładu karnego typu półotwartego, dotyczące obowiązku korzystania przez nich z odzieży skarbowej.

Wyniki postępowań wyjaśniających prowadzonych w tych sprawach oraz analiza porządków wewnętrznych wybranych zakładów karnych potwierdzają fakty podnoszone przez wnioskodawców. Dyrektorzy jednostek penitencjarnych oraz dyrektorzy okręgowi Służby Więziennej uzasadniają obowiązek noszenia przez ww. skazanych odzieży skarbowej względami bezpieczeństwa i porządku. W jednej z odpowiedzi wskazano, że w trakcie realizacji widzeń „konieczna jest możliwość przeprowadzenia szybkiej i skutecznej identyfikacji osób pozbawionych wolności, szczególnie w sytuacji przebywania w jednym pomieszczeniu wielu osadzonych oraz

dużej liczby osób je odwiedzających”¹. W innych wyjaśnieniach podniesiono, że „podczas widzeń z osobami odwiedzającymi może dojść do sytuacji, kiedy osadzeni ubrani będą w odzież prywatną, mogącą wzbudzić niezadowolenie, złość lub inne emocje potencjalnie prowadzące do sytuacji konfliktowych podczas udzielania widzenia. Ponadto, osoby pozbawione wolności w trakcie widzenia mogą podejmować nielegalne próby opuszczenia zakładu karnego poprzez dokonanie zamiany z osobą odwiedzającą”². Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w Warszawie zajął zaś stanowisko, że „uprawnienie wynikające z art. 91 pkt 6 k.k.w. nie ma charakteru bezwzględnego i winno być interpretowane w kontekście konkretnej jednostki penitencjarnej”³.

Odnosząc się do powyższych argumentów, pragnę wskazać, że zasady korzystania przez skazanych z odzieży, obuwia i bielizny regulują przepisy Kodeksu karnego wykonawczego. W zakładach karnych typu zamkniętego skazani, co do zasady, nie korzystają z odzieży prywatnej, chyba że dyrektor jednostki penitencjarnej wyda stosowną zgodę⁴. Takiego ograniczenia nie wprowadzono zaś dla osób odbywających karę pozbawienia wolności w warunkach zakładu karnego typu półotwartego i otwartego. Przepisy art. 91 pkt 6 i art. 92 pkt 7 k.k.w. stanowią bowiem, że skazani mogą korzystać z własnej odzieży, bielizny i obuwia. Ustawodawca przyznał tym grupom skazanych prawo do korzystania z własnej odzieży i uznał, że stałe ograniczenie w tym zakresie nie jest konieczne, skoro nie znalazło ono odzwierciedlenia w przepisach powszechnie obowiązujących⁵.

¹ Pismo z dnia 17 sierpnia 2022 r. Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Bydgoszczy, l. dz. OI.OP.4001.32.2022.JLP.

² Pismo z dnia 12 października 2022 r. Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Bydgoszczy, l.dz. OI.OP.4001.32.2022.MN.

³ Pismo z dnia 22 czerwca 2020 r. Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Warszawie, l.dz. OI/S.451.434.56.2020.KS.

⁴ Zob. art. 90 pkt 5 k.k.w.

⁵ Przepis art. 247 § 1 k.k.w. może być podstawą do wprowadzenia takiego ograniczenia, ale przesłanki są ściśle określone i uwarunkowane zgodą sędziego penitencjarnego, jeżeli trwają dłużej niż 7 dni. Tym samym przepis ten nie może być podstawą działań, o których mowa w niniejszym piśmie.

Nie można więc zgodzić się ze stanowiskami władz więziennych. Zarządzenia w sprawie ustalenia porządków wewnętrznych, które wprowadzają nakaz korzystania przez skazanych w zakładzie karnym typu półotwartego z odzieży skarbowej, pozbawiają te osoby przysługujących im z mocy ustawy uprawnień. Niektórzy dyrektorzy określają, w jakich okolicznościach nakaz korzystania z odzieży skarbowej obowiązuje, np. w czasie realizacji widzeń z członkami rodziny i innymi osobami bliskimi⁶. Inni kierujący jednostkami wprowadzają zasady korzystania z odzieży poza celą mieszkalną jednolicie dla skazanych skierowanych do różnych typów zakładów karnych, a tym samym konstruują w porządkach wewnętrznych rozwiązania mniej korzystne dla skazanych odbywających karę w systemie zmniejszonego dozoru, aniżeli wynika to z Kodeksu karnego wykonawczego⁷. W niektórych jednostkach penitencjarnych obowiązek korzystania z odzieży skarbowej mają skazani zakwalifikowani do odbywania kary w zakładzie karnym typu półotwartego, czasowo umieszczeni w zakładzie karnym typu zamkniętego na podstawie § 51 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności⁸. Przepis ten stanowi jednocześnie, że skazani ci korzystają z uprawnień wynikających z decyzji

⁶ Zarządzenie nr 111/2022 Dyrektora Zakładu Karnego w Łławie z 30 grudnia 2022 r. w sprawie ustalenia porządku wewnętrznego w Zakładzie Karnym w Łławie (§ 6 ust. 7 zdanie pierwsze); zarządzenie nr 4/2023 Dyrektora Zakładu Karnego w Koronowie z dnia 20 stycznia 2023 r. w sprawie porządku wewnętrznego w zakładzie karnym typu półotwartego Zakładu Karnego w Koronowie (§ 10 ust. 5 zdanie pierwsze i ust. 6 zdanie trzecie); zarządzenie nr 79/2022 Dyrektora Zakładu Karnego w Czarnem z dnia 9 maja 2022 r. w sprawie zmiany zarządzenia nr 103/2021 Dyrektora Zakładu Karnego w Czarnem z dnia 7 czerwca 2021 r. w sprawie porządku wewnętrznego Zakładu Karnego w Czarnem (§ 2 pkt 10 lit. j).

⁷ Zarządzenie nr 97/2022 Dyrektora Zakładu Karnego w Sztumie z dnia 30 grudnia 2022 r. w sprawie porządku wewnętrznego obowiązującego w Zakładzie Karnym w Sztumie (§ 19 ust. 3: „skazani, za wyjątkiem uczestniczenia w zajęciach sportowych, poruszają się po terenie zakładu w odzieży udostępnionej przez zakład tj. w spodniach długich, koszuli, bluzie i obuwiu pełnym”); zarządzenie nr 8/2023 Dyrektora Zakładu Karnego w Cieszynie z dnia 2 stycznia 2023 r. w sprawie ustalenia porządku wewnętrznego Oddziału Zewnętrznego w Bielsku-Białej Zakładu Karnego w Cieszynie (rozdział VII pkt 4: „skazani poza celą poruszają się w kompletnej odzieży skarbowej, za wyjątkiem uczestnictwa w zajęciach K.O. i drodze do łaźni, kiedy to mogą korzystać z odzieży własnej”).

⁸ Dz. U. poz. 2847.

klasyfikacyjnej, a jedynie korzystanie z tych uprawnień nie może naruszać bezpieczeństwa ani zakłócać porządku w zakładzie karnym.

Należy wskazać, że obowiązujące przepisy nie dają dyrektorowi jednostki penitencjarnej uprawnienia do wprowadzania zakazu korzystania przez skazanych skierowanych do zakładu karnego typu półotwartego z odzieży prywatnej, nawet w określonych okolicznościach, poza tymi wskazanymi w art. 247 § 1 k.k.w. Dyrektor, w myśl § 11 ust. 2 pkt 7 ww. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, określa jedynie liczbę i rodzaj własnej odzieży, bielizny i obuwia, które skazany może posiadać w celi mieszkalnej. Z tego uprawnienia kierujący jednostkami penitencjarnymi korzystają, wskazując np., że odzież nie może zawierać symboli, nadruków i napisów związanych z klubami sportowymi lub treści powszechnie uważanych za obraźliwe, wulgarne lub mogące obrażać uczucia religijne i kulturowe innych osób, propagujących faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa, nawołujących do nienawiści.

Dyrektor jednostki penitencjarnej, w myśl art. 73 § 2 k.k.w., ustala porządek wewnętrzny zakładu karnego. Przy jego ustalaniu uwzględnia się konieczność tworzenia warunków zindywidualizowanego oddziaływania na skazanych, utrzymania bezpieczeństwa, dyscypliny i porządku oraz zapewnienia w zakładzie właściwych warunków bytowych, sanitarnych i zdrowotnych. Skazany zaś, korzystając z przysługujących praw i wolności w zakładzie karnym, musi liczyć się z ograniczeniami, które są nieodzownym elementem wykonywania kary w warunkach izolacyjnych. Ograniczenia te nie mogą być jednak dalej idące, niż określa to prawo powszechnie obowiązujące. Wymóg zgodności porządków wewnętrznych, jako aktów prawa wewnętrznego, z prawem powszechnie obowiązującym, wynika wprost z art. 93 ust. 3 Konstytucji RP i zawsze musi być dopełniony. Nieprawidłowe jest więc ustalanie porządku wewnętrznego w taki sposób, że określone w nim prawa i obowiązki osadzonych są sprzeczne z przepisami Kodeksu karnego wykonawczego i aktami wykonawczymi wydanymi na jego podstawie.

Mając powyższe na uwadze, działając na podstawie art. 14 pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r. poz. 627 ze zm.), uprzejmie proszę Pana Dyrektora o podjęcie stosownych działań w celu wyeliminowania z zarządzeń w sprawie ustalenia porządków wewnętrznych przepisów, które kwestię korzystania przez skazanych, skierowanych do zakładu karnego typu półotwartego, z własnej odzieży regulują w sposób niezgodny z aktami prawa powszechnie obowiązującego – i o spowodowanie tym samym, że przysługujące tym osobom prawa w omawianym zakresie będą respektowane.

Jednocześnie bardzo proszę o poinformowanie mnie o podjętych przez Pana Dyrektora działaniach w przedstawionej sprawie.

Z poważaniem

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/